

„En het hoofd buigende, gaf hij den geest“.

[GOEDE VRIJDAG 1909.]

Toen Jezus dan den edik genomen had, ziede hij: Het is volbracht. En het hoofd buigende, gaf hij den geest.

Joh. 19 : 30.

Ge zult den dood des Heeren gedenken!

Elk heilig Avondmaal roept er u toe op, en geen dag kan de bede om vergeving voor Gods troon opgaan, of Golgotha leeft voor u op. Niets staat in aller Christenen geloof zoo scherp omlijnd in het middenpunt als het Kruis. Wat het ongelooft uit de Kerst-historie ook in de schaduw terugdringt, van den Man van Smarten, die aan het Kruis den geest gaf, blijft een ontroering door alle ziel gaan. Dat ook die heilige Jezus den tol aan den dood moest betalen; dat die Jezus die, waar hij kwam, zegen om zich spreidde, zoo vroeg stierf; dat die Jezus, die niets dan liefde ademde, onder rechtterlijk geweld berweek, — het blijft op zulk een gedenk-dag, als ook nu met den „Goeden Vrijdag“ terugkeert, zelfs ook de afgedoelde Christenheid romber, althans tragisch ernstig stemmen, en in geen gedenk-dag der Christenheid leeft de moderne vroomheid zoo ernstig mee als in den gedenk-dag van Jezus sterven.

Zelfs schijnt het, alsof het ongelooft meer aan den Goeden Vrijdag hecht, dan de belijders der Christenheid zelf. Voor onze vaders ging op dien dag de arbeid der week door, en alleen na afgevoeren arbeid vereenigden de geloovigen zich in hun bedehuis. Thans wijdt men met voorliefde heel een etmaal aan de gedachtenis van Golgotha. En zoo er in zulk een kring nog Avondmaal wordt gehouden, is het breken van het brood in den avonddienst van Goeden Vrijdag nog het meest gezocht. Soms maakt het dan ook in alle ernst den indruk, alsof eerst in moderne kringen het Kruis van Jezus de ware heugenis en de warmste waardering gevonden had.

Nu behoefte ge ook hierop niet laetdunkend neer te zien. Zelfs kan het u goed doen, te merken, hoe althans het sterven van Jezus ook in die kringen nog een heilige sympathie wekt. Alleen, het misleide u niet, en vooral verleidt het u niet tot mededelen. Wat in die afgedoelde kringen den Goeden Vrijdag zoo hoog doet stellen, is dat ze in den stervenden Jezus den martelaar eeren, en het bespreken van den Zoon des menschen onder den toorn Gods niet meer verstaan.

Wie in Jezus den martelaar eert, plaatst hem op één lijn met de wolke van getuigen, die, om 't geloof niet te verliezen, den dood moedig trotseerden. En dan natuurlijk is Jezus zelfs niet de eerste der martelaren. Hoeveel toch zijn er niet, die veel vreeslijker gemarteld zijn en veel bitterder dood hebben gemaakt!

Jezus die als martelaar stierf! Het schijnt zoo aandoenlijk, het kan u ontroeren. En toch, het trekt Golgotha naar de gewone bodem van ons menschelek leven. Zelfs het Heidendom en de Islam hebben heroieke martelaars gekend.

En onafneembare schare van martelaren rijst dan voor u geest uit de herinnering op, en Jezus was er één van. Op verre na niet een der meest gemartelden.

Gods Woord teekent u dan ook een geheel ander Golgotha. De worsteling van den Heilige tegen den Dood. Het op zich nemen van den last der zonde door den Zoon Gods. Het rusten van den vloek en den toorn Gods op den Verloosder der wereld. Een ingaan in den dood, zoodat geen in zonde ontvangen en geboren menschenkind den dood ooit ingaan kon.

Wij zijn te zondig, om te verstaan wat heiligheid is, en daarom kunnen wij den afstand niet meten, die als kloof tusschen Jezus en den Dood gaapt.

Bij ons, zondig als we zijn, hoort de dood. De dood is voor ons de natuurlijke afloop van ons zondig bestaan. Maar in Jezus was niets, dat hem met den dood gemeenschap gaf. De dood is voor hem onheil. Uit de heiligheid bloeit het leven op. Maar de dood is de vijand, de laatste vijand, het natuurlijke eindpunt waarop elke zondige existentie uitloopt. Elke zondaar is een kind des doods, en aan den dood verwant. Maar voor Jezus was de dood de meest ontzettende tegenstelling die zich met zijn heilige natuur denken laat. De dood was voor u Heiland zooveel vreeslijker dan ze voor één onzer zijn kan.

Als de dood onder ons menschen reeds in het Paradijs wordt uitgezonden, spreekt in dien dood de wille Gods, om zich in zijn Goddelijke heiligheid tegenover de zonde te handhaven. Er kan tusschen een heilig God en de zonde geen gemeenschap zijn. Heel het wezen Gods gaat in heiligen toorn tegen de zonde uit. Voor de zonde is in God een vloek. Het is in den dood, dat die vloek zich belichaamt. En daarom komt de eeuwige dood over een iegelijk, die zondaar was, en niet uit zijn zondestaat wordt uitgetrokken en gered.

Den dood ingaan was daarom voor den heiligen Jezus een zich overgeven in een macht, die diep onheil tegen geheel zijn wezen indruisde. Het was zijn eigen heilig wezen laten zwichten voor het schriklijk einde, waarin de zonde haar triomf viert.

Mensch te worden, was voor Jezus een ingaan in onze onheilige gemeenschap. Wat nu die onheilige gemeenschap is, gevoelen wij slechts bij zeer zwakke benadering. Onze conscientie klaagt ons aan bij wat we persoonlijk misdeden, maar wat verstaan wij van de zondige levensgemeenschap, waarin we geboren zijn? Verre weg de meesten verstaan hier niets van. Wie hooger opklom begon er soms iets van te gissen. En zijn er die onder de zonde van hun volk, van hun geslacht, van hun geslacht geleden hebben. Tienen, zegt de psalmist, vloeden uit mijn oogen omdat de goddeloosheid u wettelen. Maar velen met wat doodelijke onklemming de zonde hier beneden ook heel een leven omstrengeld houdt, wie onzer kan het?

Alleen Jezus kon dit. Juist zijn volstrekte heiligheid bracht te wege, dat hij door de zondige atmosfeer van ons menschelek leven heel zijn ziel voelde benauwen. Er was in de wereld niet maar gezondigd, neen, heel onze menscheleke existentie was verzondigd. Het droop zonde van alle zijden, zonde perste uit elke scheur die in het leven kwam. En waar ook die zonde zich niste, ze vertoonde altoos aan haar keerside de indringing van Gods heiligheid met zijn heiligen toorn. Op alle zonde rustte vloek. En die vloek drong steeds naar zijn volcinding, ook in den dood.

Er was voor Jezus niet zonde in Petrus en

zonde in Thomas, maar het was één last, één macht der zonde die aanswol in heel het leven van ons menschelek geslacht, en in de gemeenschap van zulk een geslacht was hij door zijn vleeschwording ingegaan. Daar had hij deel aan. Hij, de heilige, voelde al de jaren van zijn leven op aarde, in zijn eigen ziel, de ontzettende tegenstelling tusschen zijn eigen heilig wezen, en het diep zondige wezen van het geslacht waartoe hij was ingegaan.

En nu trekt Jezus zich niet uit die gemeenschap van ons zondig geslacht terug. Zijn heilig wezen vliedt niet en ontvlucht niet. Hij doet zijn vleeschwording in zijn uitgang te Jeruzalem. Onze onheilige existentie loopt uit op den dood. En desen boosen weg gaat ook Jezus in. Tot in het diep onheil wezen van den dood dringt hij door. De toorn moest gedragen, de vloek ingedronken, de bittere dood moest gemaakt.

En daarom is Jezus sterven geheel enig. Zoodat hij stierf, kon en kan geen onsterf. Duitend dooden lagen voor Jezus in dien éénen dood.

Hij had zich zelf vernietigd. Steeds dieper moest hij versinken in zijn menschelek bewustzijn. Onze natuur nam bij aan, en in het eind komt nu ook de dood, die hem als menschelek zelf van de gemeenschap met zijn Vader afsnijdt. En, Iam, Iam Sabachthani! Gethsemane zegt 't u. Gethsemane, dat niet spreekt van vrees voor den martelaarsdood. Dan toch zou Jezus in die ure bij zoo menig heroiek martelaar achter hebben gestaan. Wat in Gethsemane zijn ziel ontroerde tot den dood toe, was niet stervensangst, neen, heel anders, het was de bittere afstand tusschen zijn ziel en het onheil wezen van den dood, gedrukt door den vloek en den toorn Gods. Elk oogenblik had Jezus kunnen ontkomen. De weg naar den hemel stond voor hem open. Zijn Vader zou hem meer dan twaalf legioenen engelen bijzetten. Maar dit alles wil hij niet. Hij heeft onze natuur aangenomen, niet om ons op 't laatste oogenblik weder aan ons zelf over te laten. Zijn oneindige liefde houdt ons vast. Den last onzer zonde laat hij zich niet van de schouders nemen. Voor geen toorn en geen vloek deinst hij terug. Den dood mijdt hij niet, maar zoekt hij. Door alles wil en zal hij heen, om dien vloek te breken, in den dood zelf den dood te overwinnen, en den buit van Gods kinderen uit deze zondige wereld weg te dragen.

De gang naar dit einddoel is zijn lijden, zijn lijden zoolang hij op aarde was. Dat lijden verscherpte zich, toen de krigslieden de hand aan hem sloegen. Het zwol aan, toen hij aan het Kruis werd genagel. Maar toch, volheid werd die via dolorosa eerst, toen de dood zelf hem in de ziel greep. Toen boog hij het hoofd, en gaf den geest.

Amsterdam, 2 April 1909.

Deputaten zijn in ons kerkelijk leven een nuttige en zelfs noodzakelijke instelling, voorzover ze dienen om een bepaalden last der Synode ten uitvoer te brengen. De Synode, waarin de Kerken saamkomen, houdt niet permanent zitting, maar komt slechts eens in de drie jaren samen. Toch zijn er in dien tusschentijd allerlei algemeene belangen der Kerken te behartigen; de Zending onder Heidenen en Joden, de correspondentie met de Hooge Overheid en de buitenlandse Kerken, de verzorging der Theologische School enz. En waar de Synode zelf voor al deze zaken niet zorgen kan, daar wijst ze deputaten aan, die op haar naam en last, handelend kunnen optreden.

Maar hoe noodzakelijk deze deputaten voor het kerkelijk leven zijn, toch kan nooit streng genoeg de wacht gehouden, dat zij geen hiërarchische macht in de Kerk zich aanmatigten. Want de historie van de Kerk aller eeuwen heeft geleerd, dat in die instelling van deputaten een zeer ernstig gevaar schuilt en alle hiërarchie juist uit die deputaten is voortgekomen. Dit ligt natuurlijk niet aan het deputaatschap op zichzelf, maar aan de zonde van ons menschelek hart. Zulke deputaten gaan zichzelf beschouwen als een zelfstandig college, dat met zekere bestuursmacht over de kerken bekleed is, terwijl ze niets anders mogen zijn dan dienaren der Kerken. En al geschiedt dit aanvankelijk niet altijd met de boze bedoeling om de Kerken onder het juk te brengen van „hoogere besturen“, het eind is toch altijd, dat de boze hiërarchische geest binnensluip in de harten en in de Kerk een heerschappij wordt opgericht, die door Christus niet is verordend.

Door deze ernstige lea der historie geleid, hebben onze Gereformeerde Kerken het deputaatschap wel niet verworpen, maar om het insluipen van dit hiërarchisch kwaad te keeren, stelden ze toch twee beperkingen. Vooreerst, dat de Synode nooit generale deputaten mocht benoemen, die de Kerken als 't ware vertegenwoordigden zouden, wanneer de Synode geen zitting had, en dan alle loopende zaken konden afdoen, maar dat deputaten alleen zouden worden aangewezen voor een bepaalde taak, bijv. voor kerkvisitatie, voor de zending, voor de school, en dat ze uitsluitend voor dat doel als gemachtigden der Synode zouden optreden. Alle concentratie van macht bij één college van deputaten moest voorkomen worden door de taak te verdeelen. En in de tweede plaats, dat de Synode nooit deputaten zou benoemen zonder hun een lastbrief en instructie te geven, waarin duidelijk stond aangegeven, welk besluit der Synode ze hebben uit te voeren en welke bevoegdheid hun daartoe was geschonken was. Daardoor toch werd voorkomen, dat deze deputaten eigenmachtig zouden optreden; ze waren gebonden aan hun instructie en konden alleen het besluit der Synode uitvoeren. Beperkt mandaat en absolute gebondenheid aan hun lastbrief, dat zijn de beide middelen, waardoor het hiërarchisch gevaar bij deputaten alleen kan voorkomen worden. En onze Kerken zullen wel doen, elke, ook schijnbaar onschuldige, afwijking van deze beginselen zoo beaalt mogelijk tegen te gaan. Anders sluip de hiërarchie langs een achterdeur toch onze kerken weer binnen.

Het is daarom dat *De Heraut* nooit gearzeld heeft broederlijke kritiek te oefenen, wanneer deputaten in onze Kerken van deze beginselen afwijken. We doen dit niet uit vitzucht of om ons zelf de rol van censor morum aan te matigen, maar omdat de pers de roeping heeft ook in ons kerkelijk leven de wacht bij het beginsel te betrekken. Daarom mogen we ook thans niet zwijgen, nu twee publicaties van deputaten verschenen zijn, die op niet onbedenklijke wijze van deze beginselen afwijken. Zoo licht zou, wanneer de pers geen kritiek oefende, het voorbeeld aanstekelijk voor andere deputaten kunnen werken.

De eerste publicatie, waarop we het oog hebben, geschiedde namens Deputaten voor de correspondentie met de Hooge Overheid en luidde aldus:

Aan de Geref. Kerken in Nederland.

Deputaten voor de Correspondentie met de H. Overheid ontvingen, langs een omweg en dus wat laat, aan hun adres het volgende stuk, dat zij daarom nu maar snel ter kennis van de Kerken brengen.

Alleen Kerkeraden en meerdere Vergaderingen kunnen in de gegeven omstandigheden — ieder voor hun eigen kring — besluiten aan den wensch van de Kerken van Genève te voldoen. Het oorspronkelijke stuk laten wij, volledigheidshalve, op de vertaling volgen.

400ste jaardag van de geboorte van Calvijn.

Geneve, 12 Februari 1909.

Aan den Heer Voorsitter en de H.H. Leden der Synode van de Geref. Kerken in Nederland, 's-Gravenhage.

Mijne Heeren en zeer geachte Broeders in onzen Heere Jezus Christus.

Het Gereformeerde Genève maakt zich op om den 2den, 3den en 4den Juli a.s. den 400sten jaardag te vieren van de geboorte van den grooten hervormer, wiens werk voor de christenheid in het algemeen en voor Genève in het bijzonder een bron is geweest van overvloedige zegen.

Door zijn institutie van den Christelijken Godsdienst, door de Ordonnantien, die hij heeft nagelaten als onze kerkenorde, door zijn School, waarvan hij een internationale haard van christelijk licht heeft gemaakt, en door zijne Commentaren over bijna alle Heilige Boeken, heeft Jan Calvijn onvergankelijk recht verkregen op de erkentelijkheid der protestantsche kerken van alle talen en alle landen. Hij heeft aan den gezegden arbeid, die door Luther, Zwijngl en Farel was begonnen, een nieuwen stoot gegeven, een uitbreiding over de gehele wereld. Hij is in Gods hand een geniaal opvoeder geweest der gewetens, een machtig prediker van de genade Gods, geopenbaard in Jezus Christus. Daarom, Mijne Heeren en zeer geachte Broeders, vragen wij u de gemeenschap van twee gebieden op den 2den, 3den en 4den Juli 1909, waarop de protestantsche christenen onzer stad van plan zijn God er voor te danken, dat Hij hun in Jan Calvijn zulk een kampioen van het Evangelie, zulk een getrouw getuige voor de glorie en de eere Gods heeft gegeven.

Bij dezen wensch, Mijne Heeren en zeer geachte Broeders, voegen wij de hoop, dat uw kerk zich bij ons jubileum zal doen vertegenwoordigen door een afgevaardigde, aan wien wij gaarne een bescheiden maar hartelijke gastvrijheid aanbieden. Zijn tegenwoordigheid in ons midden zal een kostelijk middel zijn om de banden der broederlijke gemeenschap te versterken, welke toch bestaan moeten tusschen onze kerken, die uit de glorieuse reformatie zijn voortgekomen; welke banden wij voortdurend God bidden steeds inniger en krachtiger te doen zijn.

Wil ons voor den 30sten April a.s. den naam van Uwen afgevaardigde doen kennen, en aan vaard, Mijne Heeren en zeer geachte Broeders, de betuiging van onze broederlijke gevoelen en de verzekering van onze oprechte toegankelijkheid in onzen Heere Jezus Christus.

In naam van den Raad der Nationale Protestantische Kerk te Genève, EDUARD BORDIER, Voorzitter. In naam van de Unie van Predikanten, HENRI BERGOU, Bestuurder. In naam van den Raad der Vrije Evangelische Kerk, EUGÈNE MERCIER-GLANDON, Voorzitter.

Schijnbaar is deze publicatie zoo onschuldig mogelijk. Deputaten hebben, gelijk ze zelf mededeelen, langs een omweg een brief ontvangen van de Kerkeraden te Genève aan de Generale Synode onzer Kerken gericht, en waar deze brief te laat kwam om op de Synode te worden ingezonden, brengen ze het schrijven nu door middel van de pers aan alle Kerken ter kennis. Bovendien dienen ze de Kerken nog van advies door de opmerking aan dit schrijven toe te voegen, dat, waar de Synode geen beslissing kon nemen, nu de Kerkeraden en meerdere vergaderingen alleen voor hun eigen kring beslissen kunnen, in hoeverre men bereid is aan den wensch der Kerken van Genève te voldoen.

Toch is deze zaak niet zoo onschuldig als ze schijnt. In de eerste plaats blijkt uit het opschrift van den brief uit Genève, dat dit schrijven gericht is aan de Synode der Gereformeerde Kerken. Dit schrijven behoort dus niet bij de Deputaten voor de correspondentie met de Hooge Overheid en was bij hen aan een verkeerd adres bezorgd. Stel nu zelfs, dat de Overheid dit schrijven uit Genève ontving en het langs dezen „omweg“ aan de Deputaten werd toegezonden, dan hadden Deputaten terstond na de lezing van dit stuk moeten begrijpen, dat dit schrijven bij hen niet thuis hoorde. Het adres der Synode is bij de roepende Kerk, in dit geval dus de Kerk van Zwolle, die de volgende Synode te convoceren heeft. Of wel, waar de Synode deputaten aanwees voor de correspondentie met de buitenlandse Kerken, daar behoort dit schrijven bij deze deputaten bezorgd te worden. Maar in geen geval hadden Deputaten voor de correspondentie met de Hooge Overheid het recht om dit schrijven bij zich te houden. Een brief, dien de post bij mij bezorgt, maar die blijkens adres en inhoud voor een ander bestemd is, zend ik door naar den geadresseerde. Zelfs het openen van zulk een brief staat mij niet vrij.

Maar niet alleen, dat Deputaten dien brief bij zich hebben gehouden, ze hebben dien brief zelfs officieel ter kennis van alle Kerken gebracht en daarbij een advies gevoegd, hoe de Kerken handelen konden. Dit nu is nog veel bedenkelijker, want daartoe hadden deze Deputaten geen de minste volmacht ontvangen. In zake de correspondentie met de Overheid zijn deze Deputaten gevolmachtigd; ze kunnen brieven van de Overheid ter kennis van onze Kerken brengen en daarbij adviezen voegen; maar voor de correspondentie met de buitenlandse Kerken hebben ze geen mandaat. In dit bepaald geval nu is deze publicatie volstrekt niet zoo onschuldig als ze wel schijnt. Men weet, welke ernstige bedenkingen bij verschillende broeders bestaan tegen de wijze, waarop de gedachtenis van Calvijn te Genève wordt gevierd. Stel dat deze brief bij de Synode was ingekomen, dan hadden de Kerken gemeenschappelijk kunnen beraadslagen, of deelneming aan deze feestviering geoorloofd was of niet, en de Synode had een beslissing kunnen nemen. De uitnodiging was dan ook aan de Synode gericht. Thans zal, indien het advies van Deputaten wordt opgevolgd, door Kerkeraden of meerdere vergaderingen een beslissing genomen worden over een zaak, die de Kerken in het algemeen raakt. Gesteld, dat de Geldersche Synode besloot een afgevaardigde naar dit feest te zenden, dan zou deze afgevaardigde wel alleen de Geldersche Kerken vertegenwoordigen, maar te Genève zou dit toch den indruk maken, alsof de Kerken in Nederland tegen deze feestviering minder bezwaar hadden, en in elk geval zou hier een particuliere Synode gehandeld hebben in een zaak van gemeen belang zonder ruggespraak met de andere particuliere Synodes.

Oas hoofdbezwaar is echter, dat deputaten voor de correspondentie met de Hooge Overheid hier geheel buiten hun last en mandaat zijn gegaan. En we willen er bij voegen, waarom ons dit zoo uiterst gevaarlijk schijnt voor de toekomst. De deputaten, die de Synode benoemt om met de Hooge Overheid te corresponderen, treden voor het publiek het meest op den voorgrond. Ze worden zoo licht door officiële lichamen beschouwd als de wettige representanten onzer Kerken naar buiten. Voor de inwendige belangen der Kerk, Zending, School enz. heeft de Kerk dan haar eigen deputaten, maar voor de Kerk als geheel treden zij op. Jaist die beschouwing nu kan niet ernstig genoeg worden tegengegaan. We hebben geen synodale commissie, die in afwachting der Synode, de Kerken vertegenwoordigt. We twijfelen geen oogenblik, of de bedoelde deputaten, zullen dit van harte met ons eens zijn. Maar des te meer dient er voor gewaakt, dat noch de buitenlandse Kerken, noch de Overheid, noch welk ander officieel lichaam ook, hen toch als zoodanig beschouwen gaat. En dat nu kunnen deputaten alleen voorkomen door pertinent en beslist te weigeren enig stuk in ontvangst te nemen of ter kennis der Kerken te brengen, dat niet tot hun competentie behoort. Hun volmacht strekt zich niet verder uit dan de lastbrief, door de Synode hun gegeven, en in dien lastbrief wordt van het in ontvangst nemen van brieven van buitenlandse Kerken niet gesproken. En nog veel minder hebben zij de opdracht om zulk een brief te publiceren en daarbij een advies te voegen, dat, juist omdat het van Deputaten der Synode komt, allicht den indruk zou kunnen maken van eenig officieel gezag te hebben.

De Jongelingsbode, orgaan van het Nederlandsche Jongelingsverbond, heeft voor gewat op hetgeen we schreven over de nieuwe richting, die in dit Verbond aan het woord kwam.

De bedoeling van ons schrijven was, de redactie geeft dit toe, niet onvriendelijk. We verblijdden er ons in, dat een meer Gereformeerde beschouwing van de roeping der Jongelingsvereniging zich in dit Verbond begon baan te breken. Toch wordt deze vriendelijkheid weinig hoffelijk beantwoord. Wanneer de redactie smalend zegt, dat wij zonder van de zaak op de hoogte te zijn, allerlei „wijsheid“ in de *Heraut* „debiteeren“, dat wij „ualligheden“ hebben neergeschreven, waarover wij excuus behooren te vragen, dan is de grens der bescheidenheid, die ook aan een *Jongelingsbode* mag gesteld, toch wel ietwat overschreden.

Wat nu de zaak zelf betreft, vergist de *Jongelingsbode* zich, wanneer ze meent, dat we afgingen op een schrijven van den heer Visser in het *Gereformeerde Jongelingsblad*, want dit schrijven kwam ons zelfs niet onder de oogen; onze bron was een neutraal verslag in de *Nederlander*, dat niet alleen een korten inhoud van Ds. Langman's rede bevatte, maar ook van de bedenkingen, die tegen deze rede waren ingebracht.

Wil de *Jongelingsbode* nu zoo vriendelijk zijn ons mee te deelen, op welke punten we onjuist waren ingelicht, dan zullen we hiervan gaarne aan onze lezers mededeeling doen. Maar het gaat niet aan, ons, die buiten het Verbond staan, er een verwijt van te maken, dat we van een *nieuw* geluid spraken, terwijl heel het betoog van Ds. Langman, die als officieel spreker op een Bondsvergadering optrad, juist diende, om aan het Jongelingsverbond te zeggen, dat verandering van koers noodig was en *nieuw* banen moesten ingeslagen worden. Heeft het scheepje reeds met volle zeilen dien nieuwen koers ingeslagen, dan is de verkeerde voorstelling niet aan ons, maar aan Ds. Langman te wijten.

Overigens heeft deze quaestie voor het groote publiek weinig belang. Hoofzaak is, of het Jongelingsverbond metterdaad uit principieele overtuiging zijn vroeger ingenomen standpunt, dat het doel der Jongelingsvereniging was om te Evangel

seeren, prijs heeft gegeven. De feiten waarop de *Jongelingsbode* zich beroept, dat hier en daar een enkele vereeniging, zoodat Excelsior te Amsterdam, haar taak breder opvat, bewijzen volstrekt niet, dat het *Verbond* als zoodanig van standpunt veranderd is. Dat zou moeten blijken uit wijziging van zijn statuten of uit besluiten, door een Bondsvergadering genomen. Het nieuwe geluid in Ds. Langman's rede is volstrekt niet, dat hij bij de jongelingen er op aandrong, ook wat aan sociale of literairen arbeid te doen, maar dat hij, indien het verslag althans juist was, voor een geheel andere opvatting van taak en doel der Jongelingsvereniging in het krijt trad. Daarin lag de betekenis van die rede. Mag hij bij dien strijd de redactie der *Jongelingsbode* aan zijn zijde vinden, dan zal dit ons een oorzaak van blijdschap zijn.

„Een nieuw christelijk leven“.

Bij de openbare belijdenis des geloofs wordt niet alleen onderzoek gedaan naar het geloof, maar ook een *belofte* afgevraagd. Al is er geen bepaald formulier voor deze belofte voorgescreven, omdat de vorm verschillend kan zijn naar gelang van plaats en omstandigheden, toch heeft onze Kerk wel uitgesproken wat de hoofdinhoud dezer belofte moet wezen. Drie zaken treden daarbij op den voorgrond: vooreerst of men belooft bij de leer der Kerk te zullen volharden; ten tweede of men belooft de wereld te zullen verwerpen en een nieuw christelijk leven te zullen leiden; en ten derde of men, wanneer men in leer of leven zich kwam te misgaan, zich gewillig onderwerpen zal aan de Christelijke bestraffing. Alleen wie bereid is deze drie beloften af te leggen, kan tot de volle gemeenschap der Kerk en tot het Heilig Avondmaal worden toegelaten.

Laten we het geloof en de tucht thans rusten, om alleen te letten op het *Christelijk leven*, dan springt het in het oog, waarom de Kerk deze belofte eischen moet. Naar luid van onzen Heidelbergischen Catechismus moet de Kerkeraad allen, die onder den Christelijken naam een *onchristelijk leven* voeren, door het verbieden der Sacramenten uit de gemeente sluiten. Dat is de sleutel-macht, die God de Heere aan de ambtsdragers gaf. En waar de Kerkeraad uit de gemeente bannen moet al wie een *onchristelijk leven* leidt, daar mag de Kerkeraad ook niemand tot de gemeente toelaten, die niet belooft de wereld te verwerpen en een christelijk leven te zullen leiden. De belijdenis van het geloof is niet voldoende; de belofte van een christelijk leven moet er bij. Want een *waar* christelijk geloof is zonder een christelijk leven ondenkbaar. Daarom moet bij de belijdenis des geloofs ook deze belofte worden afgelegd.

De vraag blijft echter over, wat onder een *Christelijk leven* te verstaan is? Natuurlijk kan hieronder niet alleen verstaan worden een uitwendig eerbaar leven, waarbij men zich niet aan moord, diefstal, hoererij enz. schuldig maakt, want er zijn in de wereld menschen genoeg, die geen christenen zijn en die toch aan zulke grove zonden zich niet schuldig maken. Een *christelijk leven* omvat zeer zeker ook de tweede tafel der wet, maar, en daarin ligt het verschil met de moraal der wereld, de hoofdgedachte valt hier op de eerste tafel der wet, op die geboden, die zich richten op den dienst van God den Heere.

Met nadruk wijzen we hier op de Wet des Heeren, want een Christen kent voor zijn leven geen anderen regel dan de Wet Gods. Goede werken, zegt onze Catechismus, zijn die werken, „die uit een waar geloof, naar de Wet Gods, alleen Hem tot eere geschieden en niet die op ons goeddoeken of op menschen-inzettingen gegrond zijn“. Omgekeerd is al wat niet naar de Wet Gods is, ook al heeft het een uiterlijken schijn van vroomheid, *sonde*. De Apostel Johannes teekent daarom het wezen der zonde wel het diepst wanneer hij zegt, dat de zonde *anomia* is, d.w.z. een zich niet storen aan, een ingaan tegen de Wet Gods. Onze Hollandsche taal heeft hiervoor niet één woord en onze Statenverzetters hebben daarom het woord *anomia* vertaald door *ongerechtigheid*; maar eigenlijk is deze vertaling toch niet juist, ze geeft den inhoud van het oorspronkelijk woord niet ten volle weer. De Duitse taal is in dat opzicht gelukkiger; want zij bezit hiervoor het woord *Gesetzwidrigkeit*; wij kunnen het alleen door omschrijving weergeven: datgene wat niet met de wet overeenstemt, wat tegen de wet Gods ingaat, wat de wet op zij schuiven wil. En het ware christelijke leven bestaat nu juist daarin, dat men de Wet Gods eerbiedigt en naar die Wet wandelen wil. Onchristelijk daarentegen is elk leven, dat tegen de Wet Gods ingaat en naar Gods gebod niet luistert wil.

Is de Wet Gods dus de eenige regel voor het Christelijk leven, dan dient hierbij in het oog gehouden, dat de wet, wat haar hoofdinhoud betreft, wel kort is saamgevat in de tien geboden, die God de Heere op Sinai aan Israël gaf, maar dat deze geboden in haar vollen en rijken zin toch alleen verstaan kunnen worden, wanneer heel de openbaring, die God in Zijn Woord gaf, daarbij wordt genomen. Er is een *joodische* opvatting van de wet, die alleen met het Oude Testament rekent en in de scholen der Rabbijnen beoefend werd. En er is een *christelijke* opvatting van de wet, die rekent ook met het Nieuwe Testament, en door de Christelijke Kerk is beleiden. Een christelijk leven is daarom zulk een leven naar de Wet Gods, gelijk die Wet door de Christelijke Kerk is uitgelegd en verklaard. Het onderscheid tusschen de Joodse en Christelijke opvatting van de Wet komt met name uit bij het *Sabbatgebod*. Voor den Jood is de hoofdzak in dit gebod het verbod om op den Sabbatdag te werken; daarom conscientie Sabbath dat de Jood had uitgevan van het alle nadre lijke Kerk „strengere“ het Joods legd“, en e bij dit ge melijke r inhoud v Heere wil komt zij waar naar sal verke zullen wor zal worden geker cist dus ook i week en dien rust gaat tegen rusten is van het S maar slec Sabbathis viering b Gods, die plaats vin bergsche C verplichting Christenme woordt: n werken ma dat is op Gods naar te hooren, God den H armen Chi Dat is de Sabbathage christelijke Onchrist op den Ri komsten d blijft, ook i heid door, de publiek meente n men weige armen te d van den Sab op den Ri richt, waar i is. En zoo men de de niet gebrul deze Sacra nu aan d hij van die of niet, ma Bij den doo heen, onder En bij het discipelen e Doel dat te een zeer ste aan Zijne g gebod neem als een onde omdat het b des Heeren. de Wet de gegeven, ge geboden van een nadere de overland aan zijn vol Zelfs blij bedeeing, h toch in de vraagstuk. C Heere sacra en pascha, overeenkome als de doop genade; en dat geslacht maal een slachtoffer, om ons te zonde. Ook der sacrame willekeur vat deel. God d straffen tege naliel, onda van het ver met Israël meden werd worden uit verbond gebr evenzo: „a den weg ni houden, zoo uitgeroerd wo des Heere c offerd, diezal (Num. 9: 13). worden gehi verbond met en dat God zaamheid v straffen kon. weggevallen, geen roeping gebod met d ook voor on roepen is om die God hee sacramenten verbond God Heeren op z In wettisch Zelfs onder i ourein was, ontschuldigd, En onder he vrijheid van het tuchtnet blijft het ten overgelaten, viering zal t onstandighd

en waarop dat hier
og, zooals
ak breeder
dat het
punt ver-
lijken uit
besluiten,
men. Het
n's rede is
oegelingen
socialen of
r dat hij,
was, voor
in taak en
n het kruit
s van die
de reductie
vinden, dan
schap zijn,

leven".

les geloofs
edann naar
afgevraagd,
voor deze
de vorm ver-
van plaats
onze Kerk
houdt dezer
iden daarbij
men belooft
volharder;
wereld te
Christelijke
rde of men,
zich kwam
werpen zal
Alleen wie
f te leggen,
er Kerk en
rden toege-

tucht thans
Christelijke
og, waarom
moet. Naar
Catechismus
onder den
stijlke leven
sacramenten
de sleutel-
de ambts-
raad uit de
ten ochris-
Kerkeraad
toelaten, die
ken en een
De belij-
voldoende;
leven moet
stijlke ge-
enen ondenk-
lijden des
m afgelegd.
wat onder
Natuurlijk
aan worden
naarbij men
oerijer enz.
de wereld
lstenen zijn
onden zich
stijlke leven
de tafel der
verschil met
laadruk valt
wet, op die
n dienst van

op de Wet
a kent voor
lan de Wet
Catechismus,
naar geloof,
en tot cere
goedddaken
grond zijn".
ar de Wet
a uiterlijken
de Apostel
weten der
ij zegt, dat
en zich niet
Wet Gods.
Iervoor niet
tijen hebben
staad door
is deze ver-
den inhoud
let ten volle
dat opzicht
Iervoor het
kunnen het
geven: dat-
vereenstemt,
wat de wet
Christelijke
dat men de
de Wet
trentegen is
Gods ingaat
ren wil.
te regel voor
t hierbij in
t, wat haar
saamgevat
de Heere op
eze geboden
toch alleen
eer heel de
Woord gaf,
en joodsche
ten met het
de scholen
En er was
de wet, die
stament, en
sieden. Een
c een leven
Net door de
n verklaard.
de joodsche
Wet komt
gebod. Voor
gebod het
te werken;

daarom pijnlijk hij zich af met allerlei
conscientievragen, welke arbeid op den
Sabbath geoorloofd is en welke niet. Gesteld
dat de Joodsche Synagoge een Catechismus
had uitgegeven, dan zou hij de uitlegging
van het vierde gebod op dat niet werken
alle nadruk zijn gelegd. Maar de Christe-
lijke Kerk heeft terecht geoordeeld, dat deze
"strengte onderbouwing van de Sabbatarust
het joodsche volk bijzonderlijk was opge-
legd", en ons niet meer gold. De hoofdnadruk
bij dit gebod moet vallen niet op het licha-
melijke rusten, maar op den geestelijken
inhoud van dit gebod. Die geestelijke
inhoud nu bestaat daarin, dat God de
Heere wil, dat er op den rustdag een samen-
komst zijner gemeente sal plaats vinden,
waar naar zijn insetting het Woord Gods
zal verkondigd worden, de Sacramenten
zullen worden bediend, gebeden en lofzangen
zullen worden opgezonden en een inzameling
zal worden gehouden voor de armen. Zeer
zeker eischt God de Heere in dit gebod
dus ook van ons, christenen, dat er in de
week een bepaalde rustdag zal wezen. Wie
dien rustdag in een werkdag verandert,
gaat tegen het gebod Gods in. Maar dat
rusten is toch slechts een zeer klein deel
van het Sabbathgebed; het is geen doel,
maar slechts een middel, om tot de ware
Sabbathviering te komen. En de Sabbath-
viering bestaat in den openbaren dienst
Gods, die in het midden van zijn gemeente
plaats vindt. Vandaar dat onze Heidel-
bergse Catechismus op de vraag, welke
verplichtingen uit dit gebod voor een
Christenensch voortvloeien, terecht ant-
woordt: niet dat ik op den Sabbath niet
werken mag, maar "dat ik op den Sabbath,
dat is op den Rustdag, tot de gemeente
Gods naarstiglijk come, om Gods Woord
te hooren, de Sacramenten te gebruiken,
God den Heere openlijk aan te roepen en den
armen Christelijke handreiking te doen".
Dat is de christelijke opvatting van het
Sabbathgebed en daaraan moet dus het
christelijke leven beantwoorden.
Onchristelijk is het daarom, wanneer men
op den Rustdag, in plaats van de saam-
komsten der gemeente te bezoeken, thuis
blijft, ook al brengt men dien dag in de
heid door. Onchristelijk, wanneer men
in de publieke gebeden en lofzangen der
gemeente niet deelt. Onchristelijk, wanneer
men weigert christelijke handreiking aan
de armen te doen. Dat alles is een onchristelijk
van den Sabbath, veel erger dan wanneer men
op den Rustdag een of ander werk ver-
richt, waarvan de geoorloofde quaestus
is. En zoo is het ook onchristelijk, wanneer
men de door God ingestelde Sacramenten
niet gebruikt. Want God de Heere heeft
deze Sacramenten niet ingesteld om het
nu aan den mensch over te laten, of
bij van die Sacramenten gebruik wil maken
of niet, maar Hij heeft gelast dit te doen.
Bij den doop heeft Christus gezegd: Gaat
heen, onderwijst alle volken het doopende.
En bij het Avondmaal sprak Hij tot zijn
discipelen en in hen tot heel zijn Kerk:
Diet dat tot mijne gedachtenis. Er is hier
een zeer stellig gebod; een gebod dat Christus
aan Zijne gemeente gegeven heeft. En dat
gebod neemt onze Catechismus nu terecht
als een onderdeel bij het vierde gebod op
omdat het betrekking heeft op den eeredienst
des Heeren. Want nieuwe geboden naast
de Wet des Heeren heeft Christus niet
gegeven, gelijk de Socinianen willen; de
geboden van Christus zijn niets anders dan
een nadere toepassing en verklaring van
de onveranderlijke en eeuwige wet, die God
aan zijn volk gaf.
Zelfs blijkt, hoe hij alle verschil in
bedeeling, het Oude- en Nieuwe-Testament
toch in den grond één zijn ook bij dit
vraagstuk. Ook voor Israël heeft God de
Heere sacramenten ingesteld, nl. besnijdenis
en pascha, die met doop en avondmaal
overeenkomen. De besnijdenis verzeget even-
als de doop de inlijving in het verbond der
genade; en de paaschmaaltijd met het lam,
dat geslacht wordt, is evenals het Avond-
maal een heenvijzing naar het eenige
slachtoffer, dat aan het kruis gebracht is,
om ons te verlossen uit het diensthuis der
sonde. Ook bij Israël nu was het gebruik
der sacramenten volstrekt niet aan de
willekeur van het volk overgelaten. Integen-
deel, God de Heere dreigde zeer zware
straffen tegen ieder, die deze sacramenten
niet, omdat daaruit een verachting sprak
van het verbond Zijner genade, dat Hij
met Israël had opgericht. Wie niet be-
meden werd, "diezele ziel zal uitgeroeid
worden uit hare volken, dewijl hij mijn
verbond gebroken heeft" (Gen. 17: 14). En
evenzo: "als een man, die rein is en op
den weg niet is, nalaten zal het pascha te
houden, zoo zal diezele ziel uit hare volken
uigeroeid worden, want hij heeft de offerande
des Heere op den gezetten tijd niet ge-
offerd, diezele man zal zijne zonde dragen"
(Num. 9: 13). Nu moet hierbij zeker rekening
worden gehouden met het feit, dat het
verbond met Israël als volk was opgericht
en dat God als Israels Koning ongetoerd-
zaamheid van zijn volk met den dood
straffen kon. Maar al is het volksverbond
weggefallen, en al heeft de Overheid thans
geen roeping meer om overtreders van dit
gebod met den dood te straffen, toch blijft
ook voor ons gelden, dat de gemeente ge-
roepen is om de sacramenten te gebruiken,
die God heeft ingesteld, en dat wie deze
sacramenten niet gebruikt, daarmede het
verbond Gods breekt en den toorn des
Heeren op zich laadt.
In wetischen zin vatten we dit niet op.
Zelfs onder Israël was wie toevallig levitisch
orein was, of zich op reis bevond, ver-
onachtigd, als hij het Pascha niet hield.
En onder het Nieuwe Testament, waar de
vrijheid van Gods kind grooter is, omdat
het tuchtmesterschap der Wet opheft,
blijft het ten deele aan de eigen conscientie
overgelaten, of men bij de Avondmaals-
viering zal toetreden of niet. Er kunnen
omstandigheden zijn, die alleen aan God en

de ziel bekend zijn, waarom bij een bepaalde
gelegenheid het Avondmaal niet door ons
gebruikt kan worden. Maar dat is een uit-
zondering en heeft niets te maken met het
gebruik van sommigen om stelselmatig het
Avondmaal te verzuimen. Want in dat
stelselmatig verzuimen van het Avondmaal
ligt een verbreken van het Verbond der
genade, een niet gehoorsaam willen zijn aan
het bevel Gods. En wie zoo handelt, leidt
geen christelijk, maar een onchristelijk
leven.
Zoo voert ook deze onderzoeeking van de
belofte, die men bij de belijdenis des geloofs
aflegt, ons tot dezelfde gevolgtrekking, dat
wie niet van zins is ten Avondmaal te gaan,
ook geen belijdenis des geloofs kan afleggen.
Een belofte voor het aangezicht des Heeren
te aanhooren van heel de gemeente, staat
met den eed gelijk. En wanneer deze
belofte nu inhoudt, dat ik christelijk zal
leven en dat Christelijk leven het gebruik
der Sacramenten eischt, dan leg ik een
valsche belofte af en maak ik mij schuldig
aan meened, wanneer ik niet van plan ben
aan den eisch van het Christelijk leven te
voldoen. Zeker, wie onwaardiglijk eet
en drinkt, die eet en drinkt zich zelf een
oordeel. Maar meet men dan, dat wie een
belofte voor God en Zijn gemeente aflegt,
en toch niet van zins is die belofte te
houden, geen oordeel over zijn ziel haalt?
En niet minder schuldig staat een Kerk-
eraad, die zulk een onware belofte toelaat
en in de hand werkt. Het gaat niet aan
om te zeggen: gij moogt toezien, wat ge
doet, ik wasch mijn handen in onschuld.
Want de ambtsdragers zullen eenmaal
rekening voor God moeten geven van het
bloed der zielen, die hun zijn toe-
betrouwd. Wel een zeer ernstige verantwoor-
delijkheid rust daarom op den Kerkeraad,
die zulk een belofte afneemt en op grond
van die belofte den toegang tot het Avon-
maal openstelt, wanneer hij niet vooraf
gewaarschuwd heeft, wat die belofte inhoudt.
En nog veel zwaarder wordt de schuld,
wanneer de Kerkeraad toch die belofte
afneemt, ook al weet hij van te voren zeker,
dat de betrokkene die belofte niet wil houden.
Maar het allerzwaarst wordt die schuld,
als de ambtsdragers zelf aan deze jonge
leden den raad geven om, trots die belofte,
niet ten Avondmaal te gaan, want daar-
door worden ze zelf medeplichtig aan deze
schrikkelijke zonde.

Leestafel.

1. Dr. F. W. GROSHUIS, *Judas Ischariot*.
Eene lezing. KAMPEN. — J. H. KOK — 1909.
De placide rust van het landelijke SCHIPLUIDEN,
waar hij sedert eenigen tijd predikant is en den
vrijen tijd waarover de voorganger van een kleine
Gemeente te beschikken heeft, — deze twee gun-
stige omstandigheden voor wetenschappelijke
studie toont Dr. GROSHUIS, door zijn literair
arbeid, die hier in druk voor mij ligt, nimmende
te gebruiken.
Judas Ischariot is een lezing, gehouden
voor een jongelingsvereniging. Maar al doe-
dit ook terstond denken aan het populaire, leu-
wat dan nog versterkt wordt door wat de
schrijver zelf zegt in zijn Voorbericht: "De
wetenschap verder te brengen was niet de be-
doeling. Evenmin mag men hier verwachten
eene historisch kritische behandeling van he-
rele, dat in den loop der tijden over *Judas* is
gebreven" — toch zit achter deze populair
voordracht studie, wetenschappelijke studie.
En met deze wetenschappelijke studie, die
en achter zit, heb ik volstrekt niet alleen het oog
op de geleerde *Aantekeningen*, die onze doctoren
ten getale van 46, achter zijn lezing heeft la-
afrukken, maar zeker ook op de lezing zelf.
Om toch een lezing als deze: over *Judas*
Ischariot op schrift te brengen, moet men
zijn onderwerp van exegetische, dogmatische
en psychologische zijde met ijver en naar vaste
methode hebben beoefend.
In *Onze Eeuw* schreef ANNE DE GRAAFF:
"De christenheid heeft zich eeuwenlang bezig
gehouden met den persoon van *Judas Ischariot*,
den discipel van Jesus, die den Meester ver-
ried voor dertig zilverlingen. Hoe was het
mogelijk dat een der volgelingen zich aan die
wandaad schuldig maakte?"
Ook GROSHUIS heeft zich die vraag gesteld,
en hoewel overtuigd, dat ook hij een alles ver-
klarend antwoord niet vermag te geven, — op
p. 32 merkt hij op, "dat er in *Judas* altijd veel
zal zijn, waar ons menschenlijk verstand voor
blijft staan" — heeft hij getracht het antwoord
althans te benaderen.
Te benaderen van de, zooveer door mij ge-
noemde, drie zijden vanwaar uit dit moet ge-
chieden.
Van de tweeërlei zedelijke beoordeeling om-
trent *Judas*: de oudere en de moderne, klein
GROSHUIS besluit voor de eerste.
Oordeelde men vroeger, dat *Judas* zich aan
de ernstige zonde had schuldig gemaakt, thans
zijn er die, als MARIE CORNELIS, zijn zonde
willen vergoelijken.
Alleen het eerste oordeel acht GROSHUIS in
overeenstemming met de Schrift en zijn lezing
is er op gericht dit te betoogen.
In dit betoog nu wil hij mij voorloopen, dat
hij wel is geslaagd en al is het ook, dat hij bij de
dogmatische en exegetische behandeling geluk-
tiger was dan bij de psychologische, tegenover
de pogingen der moderne literatuur om *Judas*
min of meer te rehabiliteren heeft dit geschrift
van Dr. GROSHUIS zijn onmiskenbare waarde.
Uit een oogpunt van kunst-proza, waaruit een
lezing als deze toch ook moet bestaan, — een
beetje opvoeding tot esthetische cultuur is voor
onze gereformeerde jongelingen geen overbodige
weelde — vond ik hier en daar iets, wat niet
boven bedenking is verheven.
Zoo, om iets te noemen, stoot me in het
begin reeds op een bepaald verkeerde woord-
schikking, *Judas Ischariot*. — Het noemen van
dien naam alleen heeft ontroeringen te weeg
gebracht enz. — In de ziel van den schrijver
toch was: "Het noden alleen van dien naam"
enz. Zoals hij nu de woorden schikt wekt bij
deze gedachten in de ziel van de meeste zijner
lezers en nog minder in die van zijn hoorders,
niet, althans niet terstond. Ook acht ik de uit-
drukking: "de groote Dancie" niet bepaald te-
kenend; in de beschrijving van de selvsge-
scap te Bethanie, de vermelding dat *Judas*
samen spreken, onvereenbaar met die, dat hij
zich een woord laat *uwallen*; en, omdat zich
aan "doopen" nu eenmaal de gedachte aan
bevochtigen verbindt, het doopen van een stukke

brood of vleesch in den schotel vol dadels en
vijgen, minstens bevreemdend voor een hoorder
of lezer, die eerst uit de *Aantekeningen* moet
leeren, dat het "bri" is geweest.
In de descriptieve partijen, waarop het bij een
lezing als deze zoo aankomt, is GROSHUIS soms
niet ongelukkig. Zoo bijv. op pag. 20 waar lang
niet kwaad doet: "...men ziet licht naderen
van de zijde van Jerusalem. Men hoort den
dreunenden stap van een regelmatig Romeinsche
legerbende en ook het geschreeuw en geras
der handlangers van den Joodschen Raad. Ze
naderen snel" — vooral niet kwaad als men voor
een "regelmatige" een "marcherende" leest. Van
alle descriptieve partijen kan ik dit echter tot mijn
spijt niet zeggen. Zoo is in de natuurbeschrij-
ving van HERRON, en het geberge van Judaea
te veel omhaal van geleerdheid en te weinig
uitbeelding, om lezers, laat staan hoorders, te
pakken.
Maar genoeg; de betekenis van de *Judas*
Ischariot van Dr. GROSHUIS ligt meer op
het gebied van de wetenschap dan van dat der
kunst. En al is het ook, dat zij op het eerste
gebied de bestaande kennis niet verrijkt, op
menig punt verheldert zij die zeer zeker. Het
is daarom dat ik deze "lezing" niet alleen ter
bestudering kan aanbevelen aan hen voor wie
zij het eerst was bestemd, onze jongelingen,
maar ook aan anderen van dagen en onder
hen zelfs aan christelijke onderwijzers en aan
theologen van professie.
Onze jeugdige doctor van SCHIPLUIDEN heeft
welgedaan met deze lezing ook in druk te geven.
2. H. H. J. HEULE JR., oud-milicien. *Op
wacht bij een Vaan. De Christen in de kasernen.*
Een woord aan de toekomstigen miliciens en aan
zijn Ouders. Boekhandel J. W. A. VAN SCHAIK,
Willemsparkweg 15, AMSTERDAM.
De diepvoudige titel van dit werkje maakt
duidelijk waar het om gaat.
"Is een hartelijk en welmenend woord van
een oud milicien aan onze jongens, die hun
dienstplicht moeten vervullen en ook aan hun
ouders.
Een lezing door den heer HEULE reeds in
1900 te NAARDEN gehouden, een eenvoudige
toespraak, thans voor de uitgave, eenigzins om-
gewerkt.
Op uinnemende wijze schiet de schrijver een-
kele gevaren, met name voor jongens van chris-
telijken huize, aan het kasernen-leven verbonden,
en doet dan eenige goede middelen aan de
hand om die gevaren te bestrijden.
Een in christelijken geest, met zekeren kennis
en zonder overdrijving geschreven boekje, waarin
ook met nadruk op het groote nut van de
Militaire Tucht wordt gewezen.
In vielerlei opzicht een betrouwe Gids voor
den milicien.
Christen-ouders zullen goeddoen het hun
zoon in handen te geven; onze miliciens moeten
het zich aanschaffen.
De geachte schrijver houdt zich vrij van den
prektoon en schrijft prettig. Het boekje kost
maar 10 cent en bij 50 exemplaren tegelijk
maar 7½ cent.
3. Beknopt Overzicht van de Geschiedenis der
Gratieke wijbegeerte. W. TEN HAVE. Amster-
dam. Verslag van den door Prof. Dr. W. Gessink
gehouden cursus voor de Jongelings-
vereniging ter bevordering van Christelijk leven
"Exco-lator" te Amsterdam. Met een voorbericht
van Prof. Dr. W. Gessink.
Om te voldoen aan den wensch van den
samensteller van dit Verslag, die voor dit Ver-
slag de verantwoordelijkheid draagt, en van den
uitgever van dit werkje, die het in de wereld
heeft geholpen, — vestig ik er hier de aandacht op
en ontleen tot zijn nadere kennisgeving het
volgende van het Voorbericht:
"In het voorjaar van 1906 kwam het verzoek
tot mij van 'Exco-lator' gedurende de winter-
maanden een cursus te houden over de geschied-
enis der wijbegeerte.
Overtuigd van de onmisbaarheid van dit
vak, althans eenigermate, vertrouwd te maken
voor ieder, die zich met wijbegeerte wil
bezig houden, en niet onbekend met de omstan-
digheden, dat de zin voor wijbegeerte, welke in
den jongsten tijd ten onzent is ontwaakt, ook
gedeeltelijk wordt door velen onzer christelijke
jongelingen, heb ik aan dit verzoek gaarne
voldaan.
In een cursus van telkens ongeveer 15 avonden,
voor een niet academisch geboort, kon het vak
niet dan summierlijk en in populairen taal
worden behandeld. Ik heb mij dan ook gedurende
twee winters bepaald tot een zoo eenvoudig en
beknopt mogelijk overzicht van de geschiedenis
der *Gratieke wijbegeerte*.
Is een boekje zonder eenige pretentie.
Bestemd voor onze jongelingsverenigingen.

Deeenigingsleven.

DE-UNIE "EEN SCHOOL MET DEN BIJBEL".
Naar aanleiding van den Unie Almanak voor
1909 wilden we onlangs reeds een korte be-
spreking aan den stand der zaak van het
Christelijk onderwijs gedurende het jaar 1908.
Nu sedert dien het jaarboekje van de Unie
"Een School met den Bijbel" verschenen is,
mogen aan het toen geschiedene nog enkele
bijzonderheden toegevoegd worden.
Waar toch nu altijd de wonderlijkste praaljes
over het Christelijk onderwijs bij vele tegen-
standers ervan de ronde doen, is het goed, niet
alleen zich steeds de groote innerlijke waarde
van dat onderwijs voor ogen te stellen, maar
daarnaast ook geregeld op de hoogte te blijven
van den grooten omvang, dien de arbeid van
het particulier initiatief ten deze heeft aange-
nomen.
Het overzicht van de bestaande scholen geven
we reeds. Volge het hier nog eens in uitbreiding,
met vermelding van het aantal leerlingen:

jaar.	Scholen.	Leerlingen.
1887	38	10,000
1888	137	21,081
1889	300	48,000
1890	326	53,000
1891	430	78,825
1892	618	97,317
1900	941	147,000

Deze 941 scholen vertegenwoordigen een
waarde van 79,400,000, wijl de gemiddelde prijs
per school op ongeveer 70,000.— kan gesteld
worden.
Voor de 147,000 leerlingen, die onze scholen
bezoeken, werd in het afgelopen jaar (berekend
tegen 30.— min 30.— aan Rijkssubsidie =
10.— per kind) ongeveer 1,470,000.— door
de onzen en andere belangstellenden in de
School met den Bijbel vrijwillig te samen ge-
bracht.
De Rijkssubsidie bedraagt over het afgeloopen
jaar ongeveer 7,940,000.—
Het aantal onderwijzers en onderwijzeressen
(de hoofden niet medegerekend) op 1 Jan. 1909
was de Scholen met den Bijbel werkzaam, be-
draagt 2997 (tegen 2806 op 1 Januari 1908).

In 1908 hebben 229 kweekelingen de akte van
onderwijzer(es) verkregen (tegen 168 in het
vorige jaar).
Op den 1sten Januari 1909 bedroeg het aantal
kweekelingen 2215 tegen 1868 op 1 Januari 1908.
Op 1 Januari 1909 waren aan onze Scholen
82 vacaturen tegen 115 op 1 Januari 1908.
Het aantal achterlijke (zwakzinnige) leerlingen
bedraagt op onze scholen 1541.
Om het overzicht nog vollediger te maken,
zij hieraan ten slotte toegevoegd een uit-
treksel uit de statistiek der Unie collectes, welke
aankijst, dat de opbrengst deser collectes ge-
weest is in:

1879	f 41188.63½	189	f 77385.40½
1880	72470.27	1895	75937.72½
1881	82850.10½	1896	77941.54½
1882	90577.68½	1897	78047.92½
1883	105106.20	1898	79545.54½
1884	106429.10½	1899	82499.92
1885	107068.87	1900	84160.16
1886	107309.51	1901	85477.47
1887	97815.73	1902	87177.00½
1888	93291.63	1903	90828.54
1889	91805.13½	1904	90035.28½
1890	89293.62	1905	90832.58
1891	8461.96½	1906	90600.91½
1892	81223.93	1907	89499.39½
1893	79478.42	1908	91029.44½

zoodat de totaalopbrengst van 30 jaar beliep
f 2,600,842.75.
Alleen in de jaren 1883—1889 is, zooals men
ziet, de opbrengst hooger geweest dan in 1908.
Sedert dien bleef zij vrijwel nationaal; de kleine
schommelingen, die werden waargenomen, deden
haar niet beneden f 75,932 dalen. Deze cijfers
geven ongetwijfeld tot op zekere hoogte een
maatstaf voor de beantwoording der vraag, of
de overtuiging van de voorstanders van het
Christelijk Onderwijs ten gevolge van de
verhooging van het Rijkssubsidie gedaald is.
Alles wijst er op, dat het antwoord op die
vraag ontkennend moet luiden. Trouwens, als
er ergens een nieuwe school moet gebouwd
worden en men organiseert daartoe een collecte
in den eigen kring, dan is de opbrengst daarvan
meestal 200, dat zij vergeleken met het resu-
taat van collectes voor meer algemeene doel-
einden, een gunstig getuigenis van de milieid
der voorstanders van het Christelijk onderwijs
aflegt.
En voorts vraagt men zich, met bovenstaande
cijfers voor zich, wef af, hoe men er in de
Liberaal-Unité — we herinnerden er onlangs
reeds aan — toe komen kan, te beweren, dat
de gelden, welke de Staat aan subsidie voor
het bijzonder onderwijs uitgeeft, eenvoudig weg-
gegooid zijn. Een oppervlakkige kennisneming
van de toch ieder ten dienste staande gegevens
leert immers, dat door den arbeid van het
Christelijk particulier initiatief groote sommen
aan het Rijk bespaard worden. Zelfs al laat
men de bouwkosten buiten beschouwing, dan
komt er bij den huidige stand van zaken nog
ongeveer 1½ miljoen 'sjaars ten laste van de
particuliere beurs.
Dat overigens op de aanstaande jaarvergade-
ring van de Unie besproken zal worden de
vraag, of het Rijk voor de toekomst de methode
van uitkeering van subsidie niet zal behooren
te wijzigen, valt niet te verwonderen. We weten
er immers ook van deze plaats reeds herhaal-
delijk op, hoe groote bezwaren de methode van
thans met zich brengt, en voor de bestaande
scholen, en voor nieuw op te richten scholen,
aan welke veelal behoefte bestaat, maar die met
het oog op de groote voorschotten vaak eerst
geruimen tijd later gebouwd kunnen worden dan
bij vervoegde subsidie uitkeering het geval
zou zijn.
Een drietal voorstellen in deren geest zullen
Dinsdag 13 April a.s. in de jaarvergadering der
Unie ter tafel komen. Het lokaal comité te
Medemblik wenscht, dat het subsidie voor het
onderwijzend personeel voortaan per halfjaar
wordt uitkeerd, terwijl Wouterswoude en
Nieuw-Helvoet nu meer tegemoetkoming willen,
in dien zin, namelijk, dat de betaling van het
subsidie geschiedt per drie maanden. Medem-
blik wil bovendien nog, dat subsidie verleend
zal worden bij het bouwen van nieuwe scholen
dat de rente van het bouwkapitaal voor reeds
bestaande scholen zal worden verhoogd.
Het laat zich wel voorzien, dat de Unie zich
zal vereenigen met de wenschen deser lokale
comités, die indertijd niets buitensporig
vragen. Het is dan ook te hopen, dat er bij de
Rijksregering geen overwegende bezwaren tegen
zullen bestaan, hoe eer hoe beter maatregelen
in deze richting voor te stellen.

Officiële Berichten.

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van
's Gravenhage ontving van de classis 's Graven-
hage, — welke tot het uitschrijven van een
dank of bedestodt gemachtigd werd, krachtens
een besluit van de Gener. Synode te Amsterdam,
— in hare vergadering van 9 Februari 1909, de
opdracht, om namens haar een dankstodt uit
te schrijven voor de Gereformeerde Kerken in
Nederland, wanneer het Gode bevalt, aan
Hare Majesteit, onze geëerbiedigde Koningin,
een erfgaam van de Kroon te schenken.
De Kerkeraad overwegende,
dat reeds door tal van kerken besloten is
een afzonderlijke ure voor dankzegging te
bestemmen, en dit te doen, indien enigzins
mogelijk, nog aan den avond van denzelfden
dag, dat de blijde tijding van Hare Majesteits
bevalling allen bereikt,
meent te moeten volstaan met de mededeeling
van het besluit der classis aan de kerken, niet
tweelende, of al de kerken, die hare ernstige
gebeden hebben opgezonden tot den Troon
der genade voor onze Koningin, zullen het hare
roeping achten, God bijzonder te erkennen voor
Zijne weldaden, aan ons Koninklijk Huis be-
wezen.
De kerkeraad voornemens:
J. v. d. LINDEN, *president*.
C. LION CACHET, *scriba*.

De Kerkeraad der Geref. Kerk te Soest heeft
in zijn 11. gehouden vergadering besloten, geen
collectant doch voor eenig doel aan te bevelen
noch vrijheid te geven zonder aanvraag, die een
maand vooraf moet geschieden.
Namens den raad der Geref. Kerk te Soest:
P. FLOON, *scriba*.

Soest, 25 Maart 1909.

Zondag 28 Maart was voor de Geref. Kerk
van Nieuwendam een feestdag. In de morgen-
godelandse oefening werd haar beroepen Pred.,
de candidaat J. Visser, in het ambt bevestigd
door Dr. J. Hanis van Steenwijk, die tot tekst
had gekozen Handelingen 15: 26. Aan de
handoplegging werd behalve door Dr. Hanis
degenomen door den consulent Dr. A. Schellert
van Buiksloot, en Dr. G. A. Lanting, emeritus-
predikant van Nieuwendam. Des avonds verbond
de beroepen leeraar zich aan zijne gemeente
met een predikatie over 2 Corinthen 5: 20.

Na de gebruikelijke toespraken werd nog een
hartelijk woord gesproken door Dr. Schweitzer
en Dr. Lanting, waarna de gemeente hem
Ps. 132: 6 toezong.
Stelle de Heeren onzen nieuwen leeraar tot
een rijken zegen.
Tevens spreken wij hier onzen dank uit aan
alle predikanten en studenten, die reeds lang de
Kerk vacant was, haar gediend hebben.
Namens den Kerkeraad der Geref. Kerk
te Nieuwendam:
J. FEEN, *scriba*.
P.S. Het adres van den Kerkeraad is thans
Ds. J. Visser te Nieuwendam.

Classe Tholen.
Krachtens besluit der classe vergadering van
27 Jan. 1909, roept de Kerk van Anna Jacoba-
polder de Kerken in de classe Tholen ssm
tot hare gewone vergadering op Woensdag
28 April 1909, ter gewone plaats en ure.
Punten voor het agendum worden ingewacht
vóór of op 13 April a.s. bij den voorzitter.
Namens den raad der roepende Kerk
te Anna Jacobapolder:
A. DEKKER, *voorz.*
J. v. STRIEN, *scriba*.

Buitenland.

N.-Amerika. Pleidooi voor de bij-
sondere Christelijke school.
Tot onze groote blijdschap wordt in de *Hope*
gepleit voor de vrije Christelijke school. Wan-
neer men weet, dat vele leden der "Reformed
Church" voor de openbare school zijn, welke
zij gechristianiseerd wenschen, dan verhoogt het
dat in het orgaan dier kerk over dit onderwerp
als volgt geschreven wordt; men leze voor "op-
voeding" echter telkens "onderwijs":
"Tot nu toe vond men de vrienden van een
christelijke opvoeding bij Roomsche, Luther-
sche en Christelijke Gereformeerden, en het
was alsof men door eenen bij gestoken werd,
wanneer in andere kringen een woord viel ten
gunste van een christelijke opvoeding. Het is
dus een heilselend verschijnsel, wanneer men
ook buiten genoemde kerkelijke kringen begint
na te denken over het groot probleem, op wel-
ke wijze aan het opkomend geslacht een
christelijke opvoeding verzekerd kan worden.
Dat men het niet dadelijk eens is over de
op te volgen methode, is licht te begrijpen. De
vraag, of er iets geschiedt moet in de lijn van
christelijke opvoeding, is niet moeilijk te be-
antwoorden. Ook de bewegingen op opvoed-
kundig gebied, de ontevredenheid met de neu-
trale kleur van het onderwijs in de openbare
scholen van het land, zeggen het ons duidelijk,
dat er een leemte is in ons stelsel van op-
voeding, die aangevuld moet worden. Wij
danken er God voor, dat men dit begint in
te zien.
Maar daarmee is de tweede vraag nog niet
opgelost. Hoe men ze oplost in Roomsche,
Lutherse en Christelijke Gereformeerde kin-
gen, weten wij. Door de oprichting van parochi-
ale en bijzondere scholen. Parochiale scholen
zijn kerkelijke scholen, die in verband staan
tot een Kerk en onder het opzicht van die
Kerk staan. Bijzondere scholen zijn echter niet
als zoodanig parochiale scholen. In den regel
zijn het vrije scholen, die wel christelijk zijn,
maar niet kerkelijk. Het is mogelijk, dat zij
zelfs op confessionneelen grondslag zijn opge-
bouwd, maar toch staan zij niet onder een
kerkelijk bestuur. Ouders, die zich bewust zijn
van hunne roeping, te zorgen voor een chris-
telijke opvoeding hunner kinderen, vereenigen
sich, richten een school op en stellen haar
onder een bestuur, door henzelf verkooren, en
niet aan de Kerk of aan den Staat. Mijne
kinderen, zoo denkt een iegelijk van hen, zijn
de mijne. God heeft ze mij geschonken, en ik
ben voor hunne opvoeding verantwoordelijk.
Wel staan de kinderen in verband tot de Kerk
— geen Gereformeerde loochent dit — en ook
tot den Staat, maar in de eerste plaats zijn ze
aan de ouders gegeven. Of het eindelijk dien
weg moet opgaan, wanneer de publieke school
meer en meer wordt een godsdienstloze
moderne sekteschool, is, dunkt ons, om niet meer
te zeggen, hoogst waarschijnlijk.
Of men moet het publieke schoolstelsel kunnen
hervormen, zóó hervormen, dat Christenen met
vrijmoedigheid hunne kinderen naar die scholen
konden zenden. Er zijn er, die meenen, dat
sulk een hervorming niet onmogelijk is. Men
beweert, onze natie heeft haar christelijk karakter
nog niet geheel en al verloren. Veel, men stemt
het toe, is van dit christelijk karakter te loor
gegaan. Maar wat verloren is, kan worden her-
wonnen. Dit mag het geval zijn, hoewel het niet
geschiedkundig feit is, dat het hoogst moeilijk
is te herwinnen wat verloren is. Men beweert,
dat in ons land de meerderheid regeert, en met
veel licht met de gedachte, dat de meerderheid
er voor te winnen is, aan de school een christe-
lijk karakter te hergeven. Wij hopen, dat men
sich in dit opzicht niet vergist. Het denkbeeld
eener neutrale school voor geheel het volk is
zoo diep ingeworteld in ons volkaleven, dat
zelfs velen, die belijden Christenen te zijn,
nochans van eenen beslist christelijke publieke
school niet willen weten. In onze schatting is
de oplossing der vraag op deze manier onmo-
gelijk, indien de publieke school de school voor
alle kinderen blijft".
WINCKEL.

Voor Kinderen.

AAN VRAGERS.

In een vers dat al heel oud is, zoo zegt
J. B., wordt gesproken over de rhetorica, doch
wat er verder in gezegd wordt, is niet altijd
duidelijk. Wat is nu de bedoeling? Het vers
luidt aldus:

Trouw is doodt over langhe jaren.
Eere is langhe vóór Mey vervaren,
Justicie is gevelen door kracht en geweld,
Geloof is van yprociey gevangen,
Liefde slaapt op beide haer wangen,
Dan Rhetorika alleen behoofd noch het velt.

Dit vers is er een van den dichter Roemer
Vischer, die nu vóór drie eeuwen leefde. Hij
geeft hier den "lof der Rhetorika", die der Let-
terkunde en Welsprekendheid, gelijk hij en zijn
tijdgenooten die beoefenden, vooral in de zoo-
genaamde Rederijkerskamers. Zijn huis op de
Gelderschedade te Amsterdam was dan ook een
verzamelplaats voor letterkundigen e. a. gelijk
Vondel zegt.

Zijn vloer betreden werd, zijn drempel werd
geleiden
Van schilders, konstenaers, van schilders en
poeten.